

บทที่ 5

การสรุปผล การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ครูสังคมศึกษาที่ทำการสอน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 17 คน จาก 6 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์และนำเสนอผลในรูปความเรียงเชิงบรรยาย โดยสรุปผล ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ครูสังคมศึกษา ในช่วงชั้นที่ 3 ในอำเภอวังเหนือ เป็นครูผู้หญิงมากกว่าครูผู้ชาย วุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์สอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระหว่าง 6 – 10 ปี และสำเร็จการศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 82.35 ของครูสังคมศึกษาทั้ง 17 คน ได้รับการอบรม สัมมนา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 58.82 คือ จำนวน 10 คน

2. แสดงผลของการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการสร้างสาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรของครูสังคมศึกษา ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การกำหนดชื่อเรื่อง

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากจะอิงกับมาตรฐานของกรมวิชาการ โดยจะกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ แล้วกำหนดชื่อเรื่อง มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยที่ศึกษาเนื้อหาสาระ และตั้งชื่อเรื่องตามความเหมาะสม ทันสมัยและน่าสนใจ

2.2 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระ

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนาได้มีการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระโดยได้วางเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และจำนวนเวลาทำการสอน

2.3 การกำหนดมาตรฐาน การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.3.1 การกำหนดมาตรฐาน สาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้น

ผลการศึกษาพบว่าครูสังคมนาได้ศึกษามาตรฐานของกรมวิชาการและเพิ่มเติมในด้านหลักสูตรสถานศึกษาให้มีเนื้อหาสาระให้เหมาะสมในแต่ละชั้น และบางส่วนดำเนินการตามที่มาตราฐานแกนกลางกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2.3.2 การกำหนดผลการเรียนรู้ที่ คาดหวัง ในแต่ละหัวเรื่อง

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนาส่วนมากได้วิเคราะห์เนื้อหาสาระและเขียนคำอธิบายรายวิชา พร้อมทั้งกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่สอนมีครูสังคมนาบางส่วนได้นำหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามาเพิ่มเติมในเนื้อหาสาระเพื่อให้ความเหมาะสมในแต่ละหัวเรื่องและความสนใจของผู้เรียน

2.3.3 การเรียงลำดับของหัวเรื่องย่อย ในแต่ละมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนาส่วนมากจะเรียงลำดับเนื้อหาสาระของหัวเรื่องตามความสำคัญของเนื้อหาให้ตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและจำนวนคาบเวลาที่สอน มีครูสังคมนาบางส่วนที่เรียงลำดับเนื้อหาสาระจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัวและจากเนื้อหาที่ง่ายไปหาเนื้อหาที่ยาก

2.4 การวางแผนการสอน

2.4.1 วิธีดำเนินการวางแผนการสอน

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนาส่วนมาก ทำการวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดการสอนให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มีครูสังคมนาบางส่วนจะวิเคราะห์หลักสูตร ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและเนื้อหา สาระก่อนการวางแผนการสอน

2.4.2 ขั้นตอนในการดำเนินการกำหนดแผนการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนาส่วนมาก ทำการศึกษาคำอธิบายรายวิชา กำหนดโครงการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ จัดจำนวนเวลาตามที่สอนแล้วจัดทำแผนการเรียนรู้ตามขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอนและขั้นสรุปผล

2.4.3 หลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษา มีหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนการเรียนรู้โดยยึดตามรูปแบบที่แต่ละโรงเรียนกำหนด ทำให้มีความแตกต่างกันออกไป แต่ได้นำมาปรับให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและพยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้มากที่สุด

2.5 การปฏิบัติการสอน

การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ทุกชั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามชั้นตอนที่กำหนดจะใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ มีครูสังคมศึกษาบางส่วนที่สามารถดำเนินการสอนได้ตามแผนการสอนที่วางไว้ทุกชั้นตอน

2.6 วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรแก่ผู้เรียน

2.6.1 ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมอย่างไร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากจะใช้วิธีการพาผู้เรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ ไปศึกษาจากผู้รู้ในท้องถิ่น ทำการสาธิต และทดลองปฏิบัติ ครูสังคมศึกษาบางส่วนให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้เรียนก่อนออกไปศึกษานอกสถานที่ และให้ผู้เรียนจัดทำเป็นรายงาน

2.6.2 การเชิญเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมาจัดการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษา ส่วนใหญ่จะไม่ได้เชิญเจ้าของภูมิปัญญา หรือผู้รู้มาให้ความรู้ในห้องเรียน แต่จะให้ผู้เรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นแทนแล้วจัดทำเป็นรายงาน

2.6.3 การสอนร่วมกับเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้กับเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมาก โดยการจัดเตรียมสื่อการสอน แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนเสมอ

2.6.4 การใช้แหล่งความรู้ด้านภูมิปัญญาของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษา ส่วนใหญ่จะทำการสำรวจแหล่งวิทยาการเรียนรู้เบื้องต้นและขอความร่วมมือกับจากแหล่งวิทยาการเรียนรู้ ทางด้านการจัดเตรียมสถานที่และวิทยากร

2.7 การนำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.7.1 การจัดทำไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา (ส่วนท้องถิ่น)

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเพิ่มเติมเนื้อหาสาระตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นเพื่อความเหมาะสมและครูสังคมศึกษาบางส่วนจะสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ในลักษณะภาพรวมของภูมิปัญญาในทุก ๆ ด้านของชุมชน โดยไม่ได้เน้นเฉพาะทางด้านสมุนไพรเพียงอย่างเดียว

2.7.2 การให้นักเรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากให้ผู้เรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้ด้วยตนเอง ในท้องถิ่นและนำข้อมูลมาสรุปเป็นรายงานส่งครูเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาต่อไป

2.7.3 การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนให้มีการจัดนิทรรศการทางด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เป็นการจัดนิทรรศการที่เป็นภาพรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้าน ส่วนภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ได้จัดทำเป็นป้ายนิเทศทุกชั้นเรียนภายในห้องเรียนเท่านั้น

2.7.4 การมอบหมายให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมาก ได้มอบหมายให้ผู้เรียนออกไปสืบค้นความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในท้องถิ่น สนับสนุนการจัดแสดงสินค้าที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ ในท้องถิ่น แล้วให้ผู้เรียนเขียนเป็นรายงาน ครูสังคมศึกษาบางส่วนจัดทำโครงการพิเศษขึ้นเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพรแก่ผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น คือ โครงการพืชสวนน้อง

2.8 การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาวิทยากร หรือผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในชุมชนและท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษา จะทำการติดต่อประสานงานโดยตรงกับผู้รู้ด้วยตนเอง มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยที่ให้ผู้เรียนติดต่อประสานงานกับผู้รู้ แต่จะเป็นในลักษณะของการสัมภาษณ์เพื่อนำความรู้มาเขียนรายงาน

2.9 การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนและท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุน การเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร โดยการสัมภาษณ์ นอกจากนั้นยังได้สนับสนุนให้ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกับท้องถิ่นทางด้านสมุนไพรตามความสนใจของผู้เรียน มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านไม่เฉพาะทางด้านสมุนไพรเท่านั้น

2.10 การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร โดยการศึกษานอกสถานที่

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาได้พาผู้เรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ คือสวนสมุนไพรประจำหมู่บ้านหรือตำบล สวนสมุนไพรของสถานศึกษาอื่นๆ การเข้าชมการแสดงผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่บ้านหอมเมือง และจากการแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2.11 การจัดหาเอกสาร ตำรา และสื่อที่ทันสมัยเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษา ส่วนมากจะจัดหาหนังสือต่างๆ จากห้องสมุดของโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ส่วนเอกสาร ใบความรู้ต่าง ๆ ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลประจำอำเภอ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) เป็นต้น

2.12 การใช้สื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากจะใช้รูปภาพประกอบร่วมกับพืชสมุนไพรของจริง มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยมีการใช้วีดิทัศน์ และอินเตอร์เน็ต

2.13 ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนให้ความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรต่าง ๆ โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน คือใช้เป็นอาหารและใช้เป็นยา บางส่วนนำไปทดลองใช้ในการปฐมพยาบาล

2.14 ปัญหาและอุปสรรคที่ครูสังคมนตรีศึกษาได้รับจากการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนตรีศึกษาส่วนมากประสบกับปัญหาทางด้านสื่อ อุปกรณ์ หนังสือและเอกสารต่าง ๆ รองลงมาเป็นด้านวิทยากรที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียน ด้านงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรที่ล่าช้าและบางโรงเรียนไม่ได้รับการจัดสรร ส่วนปัญหาทางการจัดการเรียนรู้คือผู้เรียนส่วนมากให้ความสนใจน้อย เพราะคิดว่าภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเป็นเรื่องที่ล้าสมัย เวลาใช้ปฐมพยาบาลเห็นผลช้ากว่ายาแผนปัจจุบัน ส่วนปัญหาทางการจัดการเรียนรู้คือผู้เรียนบางกลุ่มไม่ให้ความสนใจ และขาดผู้ดูแลอย่างจริงจังทำให้พืชสมุนไพรถูกทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2.15 ด้านบทบาทการจัดการเรียนรู้เสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนตรีศึกษาส่วนน้อยได้ปฏิบัติโดยจัดตั้งเป็นชมรมหรือชุมนุมสมุนไพร และจัดทำสาระเพิ่มเติมในกลุ่มสาระสังคมนตรีศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แต่ที่ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม คือนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรสอดแทรกเข้าในชุมนุมอื่น คือชุมนุมวิทยาศาสตร์ และให้ชุมนุมวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดูแลสวนสมุนไพรของโรงเรียนและโครงการสมุนไพรในสถานศึกษา ซึ่งไม่ใช่ชุมนุมศาสนาและวัฒนธรรม

3. การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเพื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การอนุรักษ์ การสืบทอดและ การส่งเสริม ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมนตรีศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือจังหวัดลำปาง

3.1 การวัดผลในการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมนตรีศึกษาส่วนมากจะทำการวัดผลเป็นรายบุคคล โดยทำการทดสอบความรู้ทางด้านสมุนไพร การซักถามด้วยปากเปล่า และการทำรายงาน ครูสังคมนตรีศึกษาบางส่วนได้มอบหมายงานให้ผู้เรียนดูแลรักษาสวนสมุนไพรของโรงเรียนและให้เขียนสะท้อนคิดสิ่งที่ได้จากพืชสมุนไพร และมีครูสังคมนตรีศึกษาบางส่วนได้ทำการวัดผลในภาพรวมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทุก ๆ ด้าน ไม่เฉพาะทางด้านสมุนไพร

3.2 การประเมินผลในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านสมุนไพร

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคัมศึกษาทั้งหมดทำการประเมินผลทั้งการอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์ในกรณีที่มีการประเมินแบบอิงเกณฑ์จะกำหนดเกณฑ์ไว้ ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3.3 การเผยแพร่วิธีการใช้และประโยชน์เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ให้แก่ผู้เรียน ทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่จะใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การทำเอกสารหรือแผ่นพับ การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและจัดให้มีการประชาสัมพันธ์หรือประกาศเสียงตามสายโดยให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร วันละ 1 ชนิด ให้ผู้เรียนนำผลงานหรือความรู้ที่ได้รับไปในในชีวิตประจำวัน มีการประสานงานกับสาธารณสุขอำเภอ การให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ โดยให้ผู้เรียนร่วมปลูกป่าในวันสำคัญต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ โดยนำความรู้ที่ได้รับมาจัดแสดงและมีการจัดนิทรรศการในภาพรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นทุก ๆ ด้าน และการจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียนด้วย

3.4 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร

3.4.1 การส่งเสริมและสนับสนุนของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ภูมิ

ปัญญาทางด้านสมุนไพร

- จัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร
- ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ โดยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ
- สนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมรักษ์สมุนไพรในสถานศึกษา
- สนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์
- นำผู้เรียนออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่
- เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร
- มีนโยบายชัดเจนในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร
- สนับสนุนแหล่งข้อมูลสารสนเทศ และแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียน

3.4.2 การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรจากผลงานของนักเรียนสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ทางด้าน

- ด้านการปฐมพยาบาล เบื้องต้น
- ช่วยในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรที่หายาก ไม่ให้สูญหาย
- นำไปใช้ในการประกอบอาหาร
- นำไปประกอบเป็นอาชีพได้
- นำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ บอกกล่าวต่อไป

3.4.3 การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรให้แก่ผู้เรียนโดยวิทยากรและผู้รู้

- การให้ประสบการณ์ตรง โดยการนำผู้เรียนไปศึกษาพืชสมุนไพรในป่า
- ให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติจริงในการแปรรูปพืชสมุนไพร เช่น แชมพูสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน เป็นต้น
- แนะนำและชี้แจงให้เห็นถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้ทำให้ทราบถึงการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ช่วงชั้น 3 ของครูสังกัดศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ด้านการกำหนด สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรของ

ครูสังกัดศึกษา

พบว่า ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่ ได้จัดการเรียนรู้ในระดับน้อยโดยจะดำเนินการตามมาตรฐานการเรียนรู้สังกัดศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามที่กรมวิชาการกำหนดขึ้น วิเคราะห์เนื้อหาสาระ เขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดหน่วยการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม มีการเรียนรู้ทักษะ กระบวนการสร้างผลงานที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังที่ สำนึก รักสุทธิ (2544) ได้กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วย

ตนเอง โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเข้าใจในเนื้อหาสาระด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักนำเสนอ และรู้จักแสดงออกในทางที่สร้างสรรค์เข้าใจวิธีการแก้ปัญหา ตลอดจน รู้จักสร้างและพัฒนางานของตนเอง รู้จักเรียนรู้จากผู้อื่น เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ผลิตผลจากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์จริง มีความสอดคล้องกับ นันทน์ภัส ศิริเขตต์ (2546) ที่กล่าวไว้ว่าการที่โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้เป็นเนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่นนั้นมีความเหมาะสมและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ผู้เรียนสามารถมองห�แนวทางดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ด้วยการยึดหลัก “พอกิน พอใช้” ให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอย่างพอดี มีความสุขตามอัตภาพ นอกจากนี้ เอกวิทย์ ฌ ฌถง (2534, หน้า 123) ได้มีความเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นว่า การจัดการศึกษาควรเน้นที่ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนมากที่สุดและควรจัดให้มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและชุมชนทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรื่องใกล้ตัวมากที่สุดเป็นลำดับแรก ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน จัดให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในแต่ละบทเรียนจัดให้เหมาะกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน ซึ่งตรงกับที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 21-23) ได้กล่าวไว้ใน มาตรา 24 ว่าต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

สรุปได้ว่าการกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ควรจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติม ผู้เรียนและท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในกำหนดเนื้อหาสาระ การเรียนรู้ คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ให้มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ด้านทักษะ สร้างผลงานที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำ

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร แก่ผู้เรียน

พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ มีวิธีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานกัน คือ จัดกิจกรรมตามลำพัง จัดกิจกรรมร่วมกับเจ้าของภูมิปัญญา และให้เจ้าของภูมิปัญญาดำเนินการจัดการเรียนรู้เอง รวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การเลือกกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้กล่าวว่าไม่มีกิจกรรมใดที่ดีที่สุด ผู้เรียนจะเกิดความสุขและเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดในกิจกรรมและเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนพอใจเท่านั้น ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวว่า ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์ จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล ได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ ทั้งด้วยตนเองและร่วมกัน ได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนอย่างมีความสุข ฝึกตนเองให้มีวินัยและมีความรับผิดชอบในการทำงาน ฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง ตรงกับที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวว่าจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องที่ วิรุฑุทธิ์ สุขไมตรี (2538, หน้า48) กล่าวว่าในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังในเยาวชนมีความรักและหวงแหนในวัฒนธรรม สิ่งดีงาม จำเป็นต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจริง ๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เกิดการซึมซับสำหรับผู้เรียนและเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับการที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้ระบุไว้ว่า ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระการสอนในบางด้านของครูที่ขาดความชำนาญในด้านนั้น ๆ ในรายวิชาที่ โรงเรียนเปิดสอนได้มีการนำบุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย และเลือกให้เหมาะสมกับผู้เรียนในด้านวัย และสภาพแวดล้อม โดยให้ผู้เรียนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้าน สมุนไพร

ส่วนใหญ่ครูสังกัดมหาวิทยาลัยจะพบปัญหาทางด้านสื่อ อุปกรณ์ หนังสือและเอกสารต่าง ๆ รองลงมาคือปัญหาทางด้านวิทยากรและงบประมาณ ปัญหาทางด้านสื่อ คือ สื่อที่เป็นภาพประกอบไม่ทันสมัย ส่วนสื่อที่เป็นของจริงคือ สวนสมุนไพรของโรงเรียนมีพืชสมุนไพรน้อยชนิดไม่เพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า และสื่อด้านเทคโนโลยี เช่น วิดีทัศน์ จะมีราคาแพง โรงเรียนขาดงบประมาณ เพราะต้องนำงบประมาณไปพัฒนาในด้านอื่น ๆ ผู้เรียนขาดความสนใจ ทำให้การจัดการเรียนการสอนได้ผลในระดับน้อย ก่อให้เกิดการทะเลาะและเพิกเฉยไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ผู้สอนต้องใช้สื่อประกอบในการจัดการเรียนรู้ เพราะสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนรู้บรรลุได้ตามจุดมุ่งหมาย ดังที่ วิทิต ศรีจอมเป่งและคณะ (2541, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการสอนไว้ว่า ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะมีความจริงจังและความหมายชัดเจนต่อผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนจดจำ มีความประทับใจทำงานได้รวดเร็วขึ้น ช่วยเสริมขบวนการคิดและการแก้ไขปัญหา ผู้เรียนเรียนได้เร็วและง่าย ขึ้น บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้มากขึ้น สอดคล้องกับ สุพิน ไชยจำเริญ (2536, หน้า 85) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดงบประมาณและทรัพยากรที่ได้จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่เพียงพอทั้งยังมีความล่าช้า โรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์จึงต้องใช้ของเดิม ห้องเรียนมีไม่เพียงพอ ขาดห้องปฏิบัติการทดลอง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ จิตตะกานต์ เทพศิริพันธุ์ (2537, หน้า 119) กล่าวไว้ว่า ครูไม่มีความรู้ ขาดผู้ให้คำปรึกษาแนะนำการใช้และการผลิตเทคโนโลยีโดยตรง ขาดสื่อการเรียนการสอนจำนวนมาก ครูจึงผลิตสื่อการสอนใช้เอง ปัญหาต่อไปคือวิทยากรหรือแหล่งวิทยาการของชุมชนที่ให้ความรู้ทางด้านสังคมศึกษามีไม่เพียงพอ ซึ่งตรงกับผลงานการวิจัยของ พนา สุวรรณพัฒน์ (2538) ที่พบว่าครูสังคมศึกษาต้องการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจทักษะในการใช้และผลิตสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ที่ทันสมัยเหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

สรุปได้ว่าสื่อการสอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เพราะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว บรรลุตามจุดมุ่งหมายและได้ประสบการณ์ตรง ดังนั้นผู้สอนและผู้ที่มีส่วนร่วมควรร่วมมือกันในการผลิตสื่อ ข่อมแซมสื่อการสอน จัดสรร

งบประมาณในการจัดซื้อและประสานงานเพื่อจัดหาวิทยากรผู้รู้เพื่อมาให้ความรู้ในการผลิตสื่อการสอน

ด้านการจัดการเรียนรู้เสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นหลักสูตรที่เพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า เพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้ และประสบการณ์นอกเหนือจากบทเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ครุสังคมศึกษา ได้ดำเนินการในรูปของการจัดตั้งชมรมสมุนไพร และเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผลที่ได้รับจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรทำให้ผู้เรียนมีรายได้ระหว่างเรียน ซึ่งได้รับการร่วมมือ การสนับสนุนและการส่งเสริมจากชมรมวิทยาศาสตร์เป็นอย่างดี ซึ่งสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 61-64) ได้กล่าวสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ว่าจะต้องเปิดกว้างและมีประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เลือกเข้าดำเนินการด้วยตนเองการบังคับหรือการให้คะแนนควรหลีกเลี่ยง และกิจกรรมเสริมหลักสูตรในแต่ละชั้นควรมีความเหมาะสม เป็นกิจกรรมช่วยส่งเสริมการเรียนภายในห้องเรียน พัฒนาความคิด ความสามารถพิเศษ ให้มากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ รัตนา ชัยเศรษฐศิริ (2542) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของครุสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดปายนิเทศมากที่สุด มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับงานการศึกษาของ พระมหาอาวรณ์ ชัยประสิทธิ์ (2547) ที่กล่าวว่า ลักษณะของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ดีจะต้องเป็น กิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตั้งแต่การวางแผนและดำเนินการ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักพึงพอใจ ซึ่งจะเป็น การพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้เรียน อีกทั้งเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ผู้เรียนเข้าร่วม อันนำมาซึ่งความเข้าใจระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้ ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียน ภายในห้องเรียน เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ช่วยพัฒนาความคิดและให้เกิดทักษะกระบวนการปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

ด้านการวัดผลประเมินผล การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

การวัดผลประเมินผลของครูสังคมนาการจัดการเรียนรู้ทางด้านสมุนไพรผลการศึกษส่วนใหญ่มีการวัดผลประเมินจาก ประสพการณ์ตรง จากการเรียนรู้ และจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของผู้เรียน โดยผู้สอน ได้วางจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชานี้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุวรรณ ฤทธิมนตรี (2535) ที่ได้กล่าวว่า ครูสังคมนาได้ปฏิบัติมากในการประเมินผลเพื่อวัดดูประสพการณ์ในการประเมินผลของการเรียนของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาการของผู้เรียนว่า เกิดความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการเรียนรู้ นอกจากนี้ สำนักนายกรัฐมนตร (2544, หน้า 23-25) ได้ให้แนวคิดในการวัดผลประเมินผลไว้ว่า ผู้สอนจะต้องวัดความรู้ ทักษะ กระบวนการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ไม่ใช่วัดเพียงความรู้ ความจำด้วยแบบทดสอบเพียงด้านเดียว จะต้องเป็นการวัดที่หลากหลายวิธีการและเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึ่งการวัดและประเมินผลผู้สอนจะต้องมีความเชี่ยวชาญในการทำเครื่องมือเพื่อจะได้ผลตรงกับความต้องการ ในการวัดผลประเมินทุกครั้ง ตรงกับที่ คล้ายจันทร์ มโนรส (2544) ได้กล่าวว่า ครูสังคมนามีความต้องการ ในการให้มีเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และต้องการความรู้ความเข้าใจในวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่หลากหลายที่มี ประสิทธิภาพ โดยเน้นที่การพัฒนาผู้เรียนและทักษะในวิชาสังคมนา เช่นเดียวกับงานวิจัย ของ คำนึ่ง เลื่อนแก้ว (2541) พบว่า ครูสังคมนามีความต้องการในเรื่องวิธีการสร้าง เครื่องมือศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ซึ่งเป็นด้านที่ยากต่อการจัดทำเครื่องมือวัดผลให้ครอบคลุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอี่ยม มังคลาด (2537) ได้กล่าวว่าผู้สอนวัดผล โดยการใช้แบบทดสอบแบบปรนัยที่มีลักษณะ แบบเลือกตอบเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนหายไป ครูไม่เข้าใจมโนคติของการวัดผลทำให้ไม่สามารถวัดผลและประเมินผลได้อย่างถูกต้องตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งตามหลักการแล้วการประเมินผล ตามแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางจะต้องประเมินทั้งกระบวนการควบคุมผลงาน รวมทั้งทักษะความรู้หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้าน

สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผล มีความสำคัญและจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ในทุกกลุ่มเนื้อหาสาระ และควรเลือกวิธีการในการวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับกิจกรรม การเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งจากประสพการณ์ตรงและการเรียนรู้ เพราะผลที่ได้รับ สามารถนำไปปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากขึ้น

ด้านการเผยแพร่ และการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

การเผยแพร่และการถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพรของครูสังคมศึกษาจากการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ จะมีวิธีการที่หลากหลาย ดำเนินการทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การถ่ายทอดความรู้ทางด้านสมุนไพร ภายในชุมชนได้มีการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษโดยผ่านการเรียนรู้และตั้งสมประสงค์ในการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร โดยเริ่มจากครอบครัวจากผู้ใหญ่มาสู่ลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูเกียรติ ลิขสุวรรณ (2535) ที่กล่าวว่า การถ่ายทอดลักษณะนี้ นอกจากจะเกิดขึ้นในครอบครัวและเครือญาติ เพื่อนบ้านใกล้เคียงภายในชุมชน ก็มีการถ่ายทอดเช่นกัน เป็นการถ่ายทอดที่เกิดขึ้นตลอดเวลาที่มีการดูแลสุขภาพ ส่วนการถ่ายทอดความรู้ภายในโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพต้องร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญทางด้านสมุนไพร ผู้สอนทำหน้าที่ประสานงานกับผู้รู้ และเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โครงการสมุนไพรในโรงเรียนชมรมสมุนไพรจะช่วยในการเผยแพร่ ส่งเสริม ถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรแก่ผู้เรียนและผู้สนใจทั่วไป ดังที่ เสาวภา พรศิริพงษ์ และคณะ (2539) กล่าวถึงการขยายพันธุ์สมุนไพรว่าเป็นการแพร่กระจายความหลากหลายของสมุนไพร เพราะได้มีการคัดเลือกพันธุ์นำมาเพาะเลี้ยงเป็นการอนุรักษ์พืชสมุนไพร และการถ่ายทอดของหอมพื้นบ้านเป็นการอนุรักษ์ให้บุคคลภายในชุมชนได้รู้จักคุณค่าของพืชสมุนไพร การถ่ายทอดและการสืบทอดทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความคล้ายคลึงสอดคล้องกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ชิต แก้วเพ็ง (2533) ที่กล่าวเป็นแนวคิดว่า ครูสังคมศึกษามีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยครูกระทำได้ 3 วิธี คือการอบรมสั่งสอน การให้การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งและตระหนักในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านได้ โดยเฉพาะการทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี

สรุปได้ว่า การเผยแพร่และการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงผู้รู้ที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในการถ่ายทอดให้ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่า ประโยชน์ที่ได้จากพืชสมุนไพร มีการสืบสาน อนุรักษ์รักษาไว้เป็นสมบัติของชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ทางโรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษาได้เข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ทางด้านภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร รวมถึง การเผยแพร่เพื่อจะได้นำมาจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนต่อไป
2. ควรสนับสนุนงบประมาณและอำนวยความสะดวกให้กับครูสังคมศึกษาจัด กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน รวมทั้งให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
3. ควรให้มีการกำหนดรายวิชาเฉพาะเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรใน ห้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

1. ควรเพิ่มเติมความรู้ด้านสมุนไพร เขียนเป็นสาระการเรียนรู้ ในเรื่องภูมิปัญญา ห้องถิ่น ตามความเหมาะสมของท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน
2. ควรพิจารณาการใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ปรับปรุงการสอนเรียนอย่างมีความสุข สนุกสนาน น่าสนใจ
3. ควรศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ด้านภูมิปัญญาสมุนไพร เพิ่มเติมเพื่อ พัฒนาการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ควรร่วมมือกับครูในหมวดวิชาอื่นจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตรที่เน้นภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร และร่วมมือกับท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม ด้านการส่งเสริม ฟื้นฟู เผยแพร่ และอนุรักษ์พืชสมุนไพรให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ในอำเภอหรือจังหวัดอื่น เพราะจะทำให้ทราบ ถึงบทบาทของการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรของครูสังคมศึกษาในอำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและบทบาทของครูสังคมศึกษา ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร
2. ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรของ ครูสังคมศึกษา